

แนวทางการจัดการอาหารปลอดภัยที่ยั่งยืน
ด้วยสัมมาอาชีพะสำหรับสังคมไทย
The Way of Sustainable Food Safety Management
through Right Livelihood for Thai society

จินดา หวังวรวงค์ Jinda Wangwarawong^๑
สำเนียง เลื่อมใส Samniang Leurmsai^๒
พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร Pharmaha Somboon Uddhikaro^๓

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดัชนีนิพนธ์เรื่อง “การจัดการอาหารปลอดภัยที่ยั่งยืน ด้วยสัมมาอาชีพะ” เสนอแนวทางการจัดการอาหารปลอดภัยที่ยั่งยืนด้วยสัมมาอาชีพะสำหรับสังคมไทย โดยการมีสัมมาอาชีพะของผู้ประกอบการอาหาร ผู้บริโภค และเจ้าหน้าที่รัฐ คือ ทำหน้าที่โดยไม่เบียดเบียน ถูกต้องตามบทบาทของตน ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนตนและส่วนรวม ด้วยหลักการ (๑) ธรรมนำทำ มีความรู้ถูกต้องในอาหารปลอดภัย วิถีธรรมชาติ หน้าที่ของตนและวิธีการปฏิบัติ (๒) ทำในธรรม ทุกขั้นตอนอยู่ในสัมมาอาชีพะ (๓) ทำด้วยธรรม เจ้าหน้าที่รัฐทำหน้าที่อย่างเข้มแข็งด้วยหลักความยุติธรรมและวิชาการ บุคคลทุกกลุ่มทำหน้าที่ด้วยความเมตตา มีวินัย แบ่งปัน ร่วมกันวางกติกา และมีวิริยะมุ่งมั่น (๔) ธรรมส่งเสริมทำ บุคคลรวมตัวกันเป็นเครือข่ายกัลยาณมิตรเพื่ออาหารปลอดภัย

การทำหน้าที่ด้วยสัมมาอาชีพะที่สังคมไทยพึงส่งเสริมยิ่ง คือ การไม่ค้าขายเนื้อสัตว์ และยาพิษตามคำสอนในพระพุทธศาสนา โดยส่งเสริม การเกษตร การผลิต การบริโภค อาหาร มังสวิรัติและอาหารอินทรีย์ อันเป็นหนทางสำคัญที่จะนำไปสู่การมีอาหารปลอดภัย

คำสำคัญ : อาหารปลอดภัย, สัมมาอาชีพะ, สังคมไทย

---

^๑สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Buddhist Studies, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Thailand

^๒ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร Department of
Oriental Languages, Faculty of Archaeology, Silpakorn University, Thailand

^๓บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Graduate School,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Abstract

This paper is a part of work on the thesis entitled “The Sustainable Food Safety Management through Right Livelihood”. It proposes the way of Sustainable Food Safety Management through Right Livelihood for Thai society. The food manufacturer, consumer and state personnel do their duty with Right Livelihood, non-violently and righteously for their own and social benefits. The management of food safety is based on the following principles: (1) Dhamma leading Do's: the possession of right knowledge about food safety, natural way, duties and operational methods. (2) Do's in Dhamma: every step of operation is within Right Livelihood. (3) Do's with Dhamma: state personnel strongly do their duty with justice and academic approach. All sectors work with compassion and discipline, sharing, co-operatively establishing regulations and being persistent. (4) Dhamma promoting Do's: sectors are supportive and co-operate as friendship network for safe food.

To do one's duty with Right Livelihood, which is essential for Thai society, is to do it without meat and poison trade. The agriculture, production and consumption of vegetarian and organic food, which is an important way forwarding to food safety, then, should be promoted.

Keywords : Food Safety, Right Livelihood, Thai society

๑. บทนำ

ตามแนวคิดของสังคมโลก อาหารปลอดภัย หมายถึง อาหารที่บริโภคแล้วมีความปลอดภัยต่อสุขภาพทางกายของผู้บริโภค อาหารจะปลอดภัยหรือไม่ขึ้นอยู่กับอาหารปนเปื้อนสิ่งที่เป็นอันตราย (hazards) ๓ ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านเคมี และด้านจุลินทรีย์^๑ ว่าเป็นประเภทใดและมีปริมาณมากน้อยเพียงใด

การจัดการอาหารปลอดภัย หมายถึง การจัดการให้อาหารและสินค้าเกษตรที่นำมาเป็นอาหารบริโภคสำหรับมนุษย์มีความปลอดภัย^๒ ประกอบด้วยสถานะต่างๆ ที่จำเป็นในการผลิต

---

^๑สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, “แนวทางการผลิตอาหารตามหลักเกณฑ์วิธีการที่ดี (จี.เอ็ม.พี.)”, (นนทบุรี : สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, ๒๕๔๔), หน้า ๘-๙.

^๒สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ, “บนเส้นทางการจัดการด้านอาหารเพื่อคนไทยทั้งมวล”, (นนทบุรี : สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, ๒๕๕๕), หน้า ๖๓-๖๔.

การผ่านกรรมวิธี การเก็บ และการกระจายอาหาร เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ทั้งหมดที่ปลอดภัยเหมาะสมต่อการบริโภคของมนุษย์^๖ โดยมีการกำหนดมาตรฐานของอาหารปลอดภัยที่เป็นหลักวิชาการที่ยอมรับในสากล ตลอดจนวิธีการปฏิบัติที่นำไปสู่การมีมาตรฐานนั้น ซึ่งประเทศต่างๆ ใช้เป็นกรอบในการพิจารณากำหนดเป็นกฎหมายของประเทศตนเอง ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ของแต่ละประเทศ

ระบบการจัดการอาหารปลอดภัยของสังคมโลกได้ผ่านการศึกษาปรับปรุงมาตลอดระยะเวลาอันยาวนาน หากนับตั้งแต่การก่อตั้งคณะกรรมการ Codex (The Codex Alimentarius Commission) องค์กรกลางในการจัดตั้งมาตรฐานสากลของอาหาร เพื่อการปกป้องคุ้มครองสุขภาพของผู้บริโภค และเพื่อทำให้เกิดการค้าอาหารที่เป็นธรรม^๗ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๖๐) เป็นเวลาถึง ๕๔ ปี ที่ผู้ประกอบการด้านอาหาร นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญและภาคส่วนต่างๆ จากประเทศทั่วโลกได้ร่วมกันวางแผนและสร้างสรรค์ ได้แนวคิดที่เป็นหลักการร่วมกันว่า ๑) จะต้องทำให้เกิดมีอาหารปลอดภัยตลอดห่วงโซ่อาหาร หมายความว่า ในทุกขั้นตอนของวงจรการผลิตอาหารจนถึงการส่งมอบให้ผู้บริโภค มีกระบวนการที่ลดความเสี่ยงของการปนเปื้อนสิ่งที่เป็นอันตราย ทำให้ได้อาหารที่มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค ๒) มีองค์กรกลางสากลในการจัดการอาหารปลอดภัย ๓) มีการจัดการอาหารปลอดภัยด้วยหลักการที่เป็นวิทยาศาสตร์และเป็นธรรม^๘

กล่าวได้ว่า สังคมโลกมีความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับความปลอดภัยของอาหารที่ทำให้เกิดมีระบบการจัดการอาหารปลอดภัยในระดับที่น่าพอใจแล้วรวมทั้งประเทศไทย หากนับปีที่มีการตราพระราชบัญญัติอาหารเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๒ เป็นจุดเริ่มต้นของการเข้ามาดูแลจัดการความปลอดภัยด้านอาหารอย่างเป็นทางการของภาครัฐจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๖๐) ระบบการจัดการอาหารปลอดภัยของประเทศไทยได้ผ่านการพัฒนาระบบมาเป็นเวลาถึง ๓๘ ปี แต่ประเทศไทยยังมีปัญหาอาหารไม่ปลอดภัยอีกมาก ด้วยกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง คือ กลุ่มผู้ประกอบการอาหาร ได้แก่ เกษตรกร ผู้ผลิตอาหาร และผู้จำหน่ายอาหาร กลุ่มผู้บริโภค กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐ ไม่ได้ทำหน้าที่ให้ถูกต้องด้วยสัมมาอาชีพะ จึงได้ทำการวิจัยเพื่อสังเคราะห์แนวทางพุทธวิธีอาหารปลอดภัย

---

^๖ดูรายละเอียดใน Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), [ออนไลน์].แหล่งที่มา : <http://www.fao.org/docrep/005/y2200e/y2200e07.htm> [๒๒ ก.ค. ๒๕๕๘].

^๗ดูรายละเอียดใน,ออนไลน์].แหล่งที่มา : http://www.who.int/foodsafety/areas_work/food-standard/codextrustfund/en/ [๑๘ มิ.ย. ๒๕๕๘].

^๘ดูรายละเอียดใน The Codex Alimentarius Commission, [ออนไลน์].แหล่งที่มา : <http://www.codexalimentarius.org/codex-home/en/> [๑๘ มิ.ย. ๒๕๕๘].

ที่ยั่งยืนด้วยสัมมาอาชีวะสำหรับสังคมไทย เพื่อให้สังคมไทยมีการจัดการที่ยั่งยืนที่นำไปสู่การมีอาหารปลอดภัยครอบคลุมทุกพื้นที่

๒. วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการอาหารปลอดภัย
- ๒) เพื่อศึกษาการจัดการอาหารปลอดภัยที่ยั่งยืนด้วยสัมมาอาชีวะ
- ๓) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการอาหารปลอดภัยที่ยั่งยืนด้วยสัมมาอาชีวะสำหรับสังคมไทย

๓. วิธีการวิจัย

ศึกษาจากเอกสารเรื่องแนวทางการจัดการอาหารปลอดภัยที่เป็นสากลและของสังคมไทย พุทธธรรมว่าด้วยสัมมาอาชีวะ วิเคราะห์การจัดการอาหารปลอดภัยที่ยั่งยืนด้วยสัมมาอาชีวะ และศึกษาจากการลงพื้นที่สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ในการดำเนินงานของเครือข่ายการเกษตร การผลิตอาหาร และการจำหน่ายอาหารที่เข้าข่ายมีสัมมาอาชีวะ ๒ เครือข่าย และสัมภาษณ์แบบเชิงลึกผู้เกี่ยวข้องในการจัดการอาหารปลอดภัยด้วยสัมมาอาชีวะ ๑๘ ท่าน

๔. ผลการวิจัย

การจัดการอาหารปลอดภัยของประเทศไทยประกอบด้วยกระบวนการหลัก ๓ ประการ คือ ๑) มีการกำหนดคุณภาพหรือมาตรฐานอาหารปลอดภัย ๒) มีการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การผลิตและการจำหน่ายที่ดี ๓) มีการส่งเสริมและควบคุมกำกับให้เกิดการปฏิบัติที่ถูกต้อง เป็นระบบที่ได้รับการพัฒนามายาวนาน แต่จากข้อมูลสภาพปัญหาที่ปรากฏ ได้แก่ การตรวจพบพืชผักผลไม้และเนื้อสัตว์มีสารเคมีตกค้างเกินมาตรฐาน มีการอนุญาตให้ใช้สารเคมีที่ประเทศต่างๆไม่ให้ใช้แล้ว อาหารแปรรูปมีวัตถุเจือปนอาหารและจุลินทรีย์เกินมาตรฐาน และมีการลักลอบใช้สารเคมีที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ใช้ กล่าวได้ว่า ประเทศไทยยังมีปัญหาอาหารไม่ปลอดภัยอีกมาก

ความไม่ปลอดภัยของอาหารนอกจากส่งผลเสียโดยตรงต่อสุขภาพแล้ว ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ การสูญเสียทรัพยากรในการรักษาพยาบาลผู้ป่วยที่ป่วยด้วยปัญหาจากความไม่ปลอดภัยของอาหาร การเกษตรและการผลิตอาหารที่มีสารเคมีเป็นส่วนประกอบ ทำให้เกิดการตกค้างของสารเคมีในสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลต่อระบบนิเวศในห่วงโซ่อาหาร นอกจากนี้ การผลิตอาหารที่ไม่ปลอดภัยยังก่อให้เกิดความไม่เชื่อมั่นในคุณภาพ เกิดปัญหาทางการค้าได้ ซึ่งส่งผลต่อปัญหาทางเศรษฐกิจเป็นลูกโซ่ จากผลต่อเนื่องของการผลิตอาหารที่ไม่ปลอดภัย จึงเป็นหน้าที่ของสังคมที่จะต้องพยายามให้การจัดการอาหารปลอดภัยเกิดขึ้นอย่างยั่งยืนต่อไปด้วยการจัดการอาหารปลอดภัยที่ยั่งยืนด้วยสัมมาอาชีวะ

สัมมาอาชีวะ แปลว่า การเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ^๙ พระพุทธศาสนากล่าวถึงสัมมาอาชีวะโดยตรงในฐานะองค์หนึ่งของอริยมรรคมีองค์ ๘ ในหมวดศีล^{๑๐} ศีล มีความหมายว่าความประพฤติดีทางกายและวาจา การมีศีลจึงเป็นการดำรงชีวิตให้มีความปกติ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น มีความสุจริต ไม่หลอกลวง ดังปรากฏในในลักขณสูตร พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงการเกิดเป็นมนุษย์ในภพก่อน พระองค์เป็นมนุษย์ที่ละมิจฉาอาชีวะแล้ว ดำรงชีวิตอยู่ด้วยสัมมาอาชีวะคือ เว้นขาดจากการโกงด้วยตาชั่ง การโกงด้วยของปลอม การโกงด้วยเครื่องตวงวัด การรับสินบน การล่อลวง การตลบตะแลง การตัด(อวัยวะ) การฆ่า การจองจำ การตีชิงวิ่งราว การปล้น และการชู้กรรโชก^{๑๑} คำสอนของพระพุทธเจ้าในวนิชชาสูตร ถึงอาชีพที่อุบาทสกไม่ควรประกอบ ๕ อย่าง คือ ๑) การค้าขายศัสตราวุธ ๒) การค้าขายสัตว์ ๓) การค้าขายเนื้อ ๔) การค้าขายของมีนเมา ๕) การค้าขายยาพิษ^{๑๒} เป็นการย้ำว่า ไม่พึงทำอาชีพที่เป็นเหตุเกิดการทำร้าย การฆ่า การละเมิดในชีวิตสัตว์ และไม่พึงค้าขายสิ่งทำให้เกิดการมีนเมาขาดสติ ซึ่งเป็นการเบียดเบียนต่อชีวิตทั้งสิ้น

สัมมาอาชีวะ ไม่ได้หมายถึงอาชีพที่ทำงานแลกทรัพย์มาโดยตรงเท่านั้น แต่หมายถึงการดำรงชีวิตถูกต้อง เช่น การเป็นภิกษุ นักเรียน ก็ต้องมีสัมมาอาชีวะในการดำรงชีวิตนั้น^{๑๓} พระพุทธศาสนามีสารานียธรรมเป็นหลักธรรมของการอยู่ร่วมกันในสังคมว่า พึงมีเมตตาต่อกัน แบ่งปันทรัพยากรกัน ประพฤติดีมีศีล ไม่ทำความเสียหายแก่หมู่คณะ^{๑๔} สิ่งสำคัญหนึ่งของการมีสัมมาอาชีวะ คือ การที่บุคคลพึงตระหนักว่า เราทุกคนอยู่ร่วมกันเป็นสังคมโลก อยู่คนเดียวไม่ได้ จะทำสิ่งใดต้องคำนึงถึงส่วนรวมด้วย แบ่งปันการใช้ทรัพยากรของโลกและร่วมรักษาอย่างเหมาะสม พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) กล่าวว่า “เราอยู่ร่วมกันเป็นสังคมมนุษย์ เป็นโลกซึ่งประกอบไปด้วยมนุษย์จำนวนมาก มันผูกพันกันอย่างที่จะแยกกันไม่ออก ดังนั้น ทรัพย์สมบัติของใคร มันต้องไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่บุคคลนั้นคนเดียว มันต้องเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่นด้วย คือเพื่อประโยชน์แก่โลกทั้งสิ้นด้วย”^{๑๕}

^๙ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑๒๑๑.

^{๑๐}ดูรายละเอียดใน ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๐๘๑/๕๙๓-๕๙๔.

^{๑๑}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๔๐/๑๙๖.

^{๑๒}อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๗๗/๒๙๕.

^{๑๓}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), ธรรมะกับการทำงาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๐), หน้า ๘-๑๐.

^{๑๔}ม.อ. (ไทย) ๑๔/๕๔/๕๙.

^{๑๕}พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), กระแสแห่งชีวิต การปฏิบัติธรรมที่นำไปสู่นิพพาน, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ม.ป.ป.), หน้า ๑๒๒.

สัมมาอาชีวะเป็นการทำงานตามบทบาทหน้าที่ที่ไม่ทำด้วยกิเลสตัณหา แต่ทำตามหน้าที่ที่เป็นไปตามธรรม กล่าวโดยสรุปได้ว่า ความหมายของสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา คือ การทำหน้าที่ในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้อง ประกอบด้วย ๑) ทำหน้าที่โดยไม่เบียดเบียน ๒) ทำหน้าที่ถูกต้องตามบทบาทของตน ๓) ทำหน้าที่ที่เกิดประโยชน์ต่อส่วนตนและส่วนรวม

จากการศึกษาแนวคิดการจัดการอาหารปลอดภัยและพุทธธรรมว่าด้วยอาหารและสัมมาอาชีวะ ประมวลได้ว่า การจัดการอาหารปลอดภัยที่ยั่งยืนด้วยสัมมาอาชีวะ มีหลักการโดยสรุป ดังนี้

๑) เริ่มต้นของการจัดการอาหารปลอดภัยจะต้องมีความรู้ที่ถูกต้องต่ออาหารปลอดภัยว่า อาหารเป็นปัจจัยที่ทำให้มนุษย์มีชีวิตอยู่ได้ เพื่อกำจัดกิเลส การบริโภคอาหารที่ส่งผลให้เกิดความปลอดภัยทางกาย คือ การบริโภคอาหารแต่พอดี^{๑๖} และเป็นอาหารที่เรียบง่าย^{๑๗} และพึงบริโภคอาหารที่ทำให้กุศลธรรมในตัวเจริญขึ้น อกุศลธรรมเสื่อมลง^{๑๘}

๒) ตระหนักชัดในเป้าหมายของอาหารปลอดภัย แล้วแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องในการกำหนดวิธีการเกษตร การผลิต จำหน่าย และการบริโภคอาหารที่จะนำไปสู่เป้าหมายนั้น โดยรู้ประมาณในการบริโภคและในการใช้ทรัพยากรของโลกอย่างเหมาะสม และเข้าใจในบริบทที่เกี่ยวข้อง

๓) รู้และตระหนักในหน้าที่ของตนในระบบจัดการอาหารปลอดภัย แล้วปฏิบัติหน้าที่นั้นด้วยธรรม ทำหน้าที่โดยไม่เบียดเบียน ทำหน้าที่ถูกต้องตามบทบาทของตน ทำหน้าที่ที่เกิดประโยชน์ต่อส่วนตนและส่วนรวมการจัดการทั้งปวง ไม่ผลิตหรือจำหน่ายเนื้อสัตว์และยาพิษ และร่วมดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาแนวคิดว่าด้วยการจัดการอาหารปลอดภัย การจัดการอาหารปลอดภัยที่ยั่งยืนด้วยสัมมาอาชีวะ และจากการลงพื้นที่สังเกตการณ์ดำเนินการและการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการอาหารปลอดภัยด้วยสัมมาอาชีวะในสังคมไทย พบว่า แม้การจัดการอาหารปลอดภัยของประเทศไทยได้ผ่านการพัฒนาระบบมายาวนาน แต่ประเทศไทยยังมีปัญหาอาหารไม่ปลอดภัยอีกมาก ด้วยกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง คือ กลุ่มผู้ประกอบการอาหาร ได้แก่ เกษตรกร ผู้ผลิตอาหาร และผู้จำหน่ายอาหาร กลุ่มผู้บริโภค กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐ ไม่ได้ทำหน้าที่ด้วยสัมมาอาชีวะ สรุปสิ่งที่ค้นพบจากงานวิจัย ดังนี้

๑) การไม่มีสัมมาอาชีวะทำให้มองอาหารเป็นประโยชน์ทางการค้า ส่งเสริมให้บริโภคอาหารเกินความจำเป็น ไม่บริโภคอาหารในฐานะเป็นเครื่องค้ำจุนชีวิตเท่านั้น ไม่ปฏิบัติตามคำสอนในวินัยชาสูตร เรื่องการไม่ขายเนื้อสัตว์และยาพิษ เกษตรกร ผู้ผลิตอาหาร ผู้จำหน่ายอาหาร ไม่ปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานที่ดี การผลิตอาหารมีการปนเปื้อนจุลินทรีย์ที่เกิดโรคและมีการใช้

^{๑๖}ม.มู. (ไทย)๑๒/๒๒๕/๒๓๖.

^{๑๗}อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๒๕/๒๐๕-๒๐๖.

^{๑๘}ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๒๓๙/๒๔๐.

สารเคมีที่สร้างปัญหาต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ผู้บริโภคไม่ใส่ใจในการเลือกอาหารปลอดภัยมาบริโภค และยังอ่อนด้อยในการเป็นพลังผู้บริโภค เจ้าหน้าที่รัฐทำหน้าที่ไม่ถูกต้องและมีการเบียดเบียนสังคม ตั้งแต่หน้าที่ในการออกกฎหมาย ส่งเสริมพัฒนา และควบคุมกำกับให้เป็นไปตามกฎหมาย เจ้าหน้าที่รัฐในระบบการจัดการอาหารปลอดภัยท่านหนึ่งกล่าวว่า “เมืองไทยเราการบังคับใช้กฎหมายอ่อนมาก ทั้งตัวกฎหมายเอง และเจ้าหน้าที่ที่ตรวจ เจ้าหน้าที่ที่เห็นใจผู้ประกอบการมากกว่าการถูกต้อง เห็นว่าผิด แล้วผ่านไปก่อน พอพบอีกก็ไม่ทำอะไร คนนี้ยังไม่มีจิตวิญญาณเห็นความปลอดภัยอาหารเป็นสิ่งที่สำคัญ ไม่เป็นไร ใจดีเกินไป วิชาการอ่อนไป ต้องสร้างผู้ตรวจที่มีความรู้วิชาการและดุลยพินิจ” ความอ่อนด้อยของเจ้าหน้าที่รัฐเป็นปัญหาสำคัญในระบบจัดการอาหารปลอดภัยของสังคมไทย มีผลต่อการทำหน้าที่ของผู้ประกอบการอาหารและผู้บริโภคเป็นอย่างมาก

๒) จากการลงพื้นที่สังเกตและสัมภาษณ์บุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการอาหารปลอดภัยในสังคมไทย พบว่า ในการทำหน้าที่ถูกต้องด้วยสัมมาอาชีวะนี้ มีองค์ประกอบ ๓ ประการที่จะทำไปด้วยกันได้แก่ ๑) รู้เป้าหมายของอาหารปลอดภัยว่า อาหารจะต้องปลอดภัยต่อสุขภาพของทุกคนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะผู้บริโภคจะมีความรู้ในการบริโภคหรือไม่ก็ตาม กระบวนการที่ได้มาซึ่งอาหารจะต้องไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เกิดจากความรับผิดชอบของทุกคนเป็นอาหารปลอดภัยมีคุณค่าทางกายและทางใจ ๒) รู้หนทางสู่เป้าหมาย ได้แก่ ดำเนินการสอดคล้องกับวิถีธรรมชาติ ดำเนินการด้วยความรู้ ดำเนินการด้วยจิตสำนึกคุณธรรม คือ ความเมตตาและความละเอียดต่อการกระทำผิด และดำเนินการด้วยการส่งเสริมซึ่งกันและกันในระบบ ๓) รู้ปฏิบัติอย่างจริงจังในหนทาง โดยมีธรรมที่ส่งเสริมการจัดการอาหารปลอดภัยซึ่งเหมาะสมกับของสังคมไทย ๓ ประการ ได้แก่ การทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายกัลยาณมิตร การได้รับผลตอบแทนที่เป็นธรรม การตรวจสอบซึ่งกันและกันในระบบ

การทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายเป็นการส่งเสริมให้การทำงานมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เพราะมีการดำเนินงานที่ผ่านการหารือกันจากคนที่มีความรู้ประสบการณ์หลากหลาย ร่วมแรงกายและใจ มีพลังของกลุ่มในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง ควบคุมกันเองให้อยู่ในกรอบของความถูกต้อง และยังทำให้เกิดความอบอุ่นใจจากการมีกัลยาณมิตรร่วมเดินทางในหนทางที่ยากลำบากนี้ ทั้งนี้ การจัดการให้ทุกกลุ่มในระบบจัดการอาหารปลอดภัยได้รับผลตอบแทนที่เป็นธรรม เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นยิ่ง ผลตอบแทนที่เป็นธรรมของผู้ประกอบการอาหาร ตั้งแต่เกษตรกร ผู้ผลิตอาหาร ผู้จำหน่ายอาหาร คือ รายได้ที่เป็นธรรม เพียงพอเหมาะสมกับค่าใช้จ่ายที่ลงทุนไป ทั้งวัสดุ แรงกาย เวลา และคุณค่าของผลผลิตนั้น มีกติการ่วมกันที่ยอมรับได้ และมีตลาดรองรับผลผลิตที่แน่นอน ในส่วนของผู้บริโภค การได้รับผลตอบแทนที่เป็นธรรม คือ ได้รับอาหารที่ปลอดภัย มีความถูกต้องตามสรรพคุณที่แจ้งไว้ ในส่วนของเจ้าหน้าที่รัฐ การได้รับผลตอบแทนที่เป็นธรรม คือ การได้รับความก้าวหน้าในหน้าที่ราชการอย่างเป็นธรรม และได้รับการส่งเสริมให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้เต็มกำลังความสามารถ

ถึงแม้ว่า บุคคลผู้มีส่วนมาอาชีวจะไม่ได้สนใจผลตอบแทนที่เป็นวัตถุก็ตาม เพราะมีฉันทะในงาน แต่การจัดให้มีผลตอบแทนที่เป็นธรรมก็เป็นการทำหน้าที่ถูกต้องที่ผู้เกี่ยวข้องพึงกระทำให้เกิดขึ้น เป็นส่วนมาอาชีวที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น แต่ส่งเสริมให้ผู้อื่นได้รับความเป็นธรรมสามารถทำประโยชน์ต่อสังคมอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ พบว่า ในระบบเครือข่ายมีอีกสิ่งหนึ่งที่ส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติที่ถูกต้อง คือ การมีระบบตรวจสอบซึ่งกันในระบบ ซึ่งได้ผลอย่างมาก เพราะหากไม่ปฏิบัติตามกติกา จะถูกต่อต้านจากสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่มเครือข่าย จนถึงต้องพ้นจากการเป็นสมาชิก ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ประสงค์ให้เกิด

๓) งานวิจัยพบว่า การบริโภคอาหารมังสวิรัตินี้และอาหารอินทรีย์เป็นทางเลือกของการบริโภคอาหารสุขภาพ เพราะมีความปลอดภัยสูงกว่าอาหารเนื้อสัตว์และอาหารที่มีสารเคมีมาก กล่าวได้ว่า อาหารมังสวิรัตินี้และอาหารอินทรีย์ ทำให้การฆ่าสัตว์ ขยายสัตว์ และสารเคมีลดลง ถือว่า เป็นกระแสนิยมทางเลือกที่ชาวพุทธพึงส่งเสริมยิ่ง เป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับคำสอนเรื่องอาชีวะไม่พึงประกอบในวณิชชาสูตร ในประเด็นการไม่ค้าขายเนื้อสัตว์และยาพิษ

สังคมไทยมีปัญหาในการส่งเสริมอาหารมังสวิรัตินี้และอาหารอินทรีย์ที่ยังไม่เต็มที่ ด้วยเหตุ สังคมมุ่งไปที่ประโยชน์ทางการค้ามากกว่าประโยชน์ทางสุขภาพและสิ่งแวดล้อม รัฐไม่มีความตั้งใจจริงในการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ และมีปัญหาในการส่งเสริมอาหารมังสวิรัตินี้ด้วยเหตุผู้คนในสังคมยังไม่มั่นใจว่า หากบริโภคอาหารมังสวิรัตินี้แล้ว ร่างกายจะได้รับสารอาหารเพียงพอหรือไม่ ในส่วนของภาคราชการที่เกี่ยวข้องมองถึงการกระทบกระเทือนภาคเอกชนที่ทำธุรกิจการเลี้ยงสัตว์ และจำหน่ายเนื้อสัตว์ หากยกเลิกการบริโภคเนื้อสัตว์ และบางส่วนมองว่า การเลี้ยงสัตว์จำหน่ายเพื่อการบริโภคสามารถทำได้ ไม่ได้เป็นการผิดศีลของพระพุทธศาสนา เพราะทำตามความจำเป็นของการดำรงชีวิต ความเชื่อเกี่ยวกับอาหารมังสวิรัตินี้ดังกล่าวนี้เป็นเรื่องที่มีคำอธิบายได้ในเชิงวิชาการ ซึ่งสังคมและรัฐพึงมีความพยายามที่จะทำความเข้าใจต่อไป

จากข้อมูลทั้งวิเคราะห์ทั้งหมด ได้นำมาสังเคราะห์เป็น แนวทางการจัดการอาหารปลอดภัยที่ยั่งยืนด้วยส่วนมาอาชีวสำหรับสังคมไทย เพื่อให้สังคมไทยมีการจัดการที่ยั่งยืนที่นำไปสู่การมีอาหารปลอดภัยครอบคลุมพื้นที่ แนวทางโดยสรุป คือ การจัดการให้เกิดอาหารปลอดภัยที่ยั่งยืนด้วยการมีส่วนมาอาชีวของบุคคล ๓ กลุ่ม คือ ผู้ประกอบการอาหาร ผู้บริโภค และเจ้าหน้าที่รัฐ ในการจัดการอาหารปลอดภัยด้วยส่วนมาอาชีว คือ ๑) กำหนดคุณภาพหรือมาตรฐานอาหารปลอดภัย ๒) ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การผลิตและการจำหน่ายที่ดี ๓) ส่งเสริมและควบคุมกำกับให้เกิดการปฏิบัติที่ถูกต้อง ดังนี้

๑) ทำหน้าที่โดยไม่เบียดเบียน ผู้ประกอบการอาหารไม่ผลิตหรือจำหน่ายอาหารปลอม อาหารไม่บริสุทธิ์ อาหารไม่ได้มาตรฐาน ผู้บริโภคไม่เบียดเบียนตนเอง โดยบริโภคอาหารที่ผ่านการคัดเลือกมาแล้วว่ามีความน่าเชื่อถือมีความปลอดภัย บริโภคตามความจำเป็นอย่างเหมาะสม และไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วยการใส่ความกล่าวโทษที่เป็นเท็จ เจ้าหน้าที่รัฐดูแลแก้ไขปัญหาการผลิตและจำหน่ายอาหารไม่ปลอดภัยอย่างจริงจัง ไม่ประพฤตินิยมชอบ กลั่นแกล้งหาผลประโยชน์ใส่ตน ทุกส่วนพึงส่งเสริมการไม่ค้าขายสัตว์หรือเนื้อสัตว์และการไม่ค้าขายยาพิษ

เกษตรกรและผู้ผลิตอาหารพึงมีความระมัดระวังในการใช้สารเคมีในอาหารของตนไม่ให้สารเคมีนั้นกลายเป็นยาพิษ หากมีการส่งเสริม การเกษตร การผลิต การบริโภค อาหารมังสวิรัตินี้และอาหารอินทรีย์ จะเป็นการดียิ่งต่อการผลิตอาหารปลอดภัย

๒) ทำหน้าที่ถูกต้องตามบทบาทหน้าที่ของตน เกษตรกร ผู้ผลิตอาหาร ผู้จำหน่ายอาหาร ผู้บริโภค เจ้าหน้าที่ ทำหน้าที่ของตนตามเกณฑ์มาตรฐานตามกฎหมาย หลักวิชาการ และหลักธรรม

๓) ทำหน้าที่ที่เกิดประโยชน์ต่อส่วนตนและส่วนรวม นอกจากการทำให้เกิดอาหารที่ปลอดภัยต่อการบริโภคแล้ว พึงพิจารณาถึงผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วย ได้แก่ การร่วมดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น ระมัดระวังปัญหาการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีผลตกค้างอยู่ในสิ่งแวดล้อม เกิดผลเสียหายต่อธรรมชาติ สารเคมีเหล่านี้เป็นปัญหาต่ออาหารในกระบวนการผลิตอาหารต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ด้วย เป็นต้น และไม่โฆษณาชวนเชื่อให้เกิดการบริโภคอาหารที่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นของชีวิต หรืออาหารที่แต่งสี กลิ่น รส เพื่อกระตุ้นกิเลสในการบริโภคอาหารแทนที่จะบริโภคเพื่อดำรงชีวิตเท่านั้น เป็นส่วนสำคัญหนึ่งที่ทำให้เกิดเป็นอาหารไม่ปลอดภัยนำไปสู่ปัญหาต่อสุขภาพ และมีการใช้ทรัพยากรของโลกอย่างสิ้นเปลือง

การทำหน้าที่ด้วยสัมมาอาชีวะในระบบจัดการอาหารปลอดภัยดังกล่าวนี้ ดำเนินด้วยหลักการโดยสรุป ดังนี้

๑) ธรรมนำทำ ในการจัดการอาหารปลอดภัยด้วยสัมมาอาชีวะนั้น มีการดำเนินการด้วยความรู้ทุกขั้นตอน ตามหลักการของสัปปุริสธรรม^{๑๙} แสวงหาความจริง ตั้งแต่อะไรคืออาหารปลอดภัยและอะไรคือหนทางที่จะไปสู่เป้าหมายนั้น ผู้มีสัมมาอาชีวะจะไม่ทำตามที่สังคมทำตามๆกันมาโดยไม่ได้วิเคราะห์หาความจริง แต่จะศึกษาทดลองและเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้ได้วิธีการที่สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพสิ่งแวดล้อมของตน ทั้งเกษตรกร ผู้ผลิตอาหาร ผู้จำหน่ายอาหาร ผู้บริโภค และเจ้าหน้าที่รัฐ ต่างมีการศึกษาทดลองตลอดเวลา การมีความรู้ที่ถูกต้องเป็นปัจจัยที่สำคัญในการทำให้ปัญหาอาหารไม่ปลอดภัยหมดไปได้

๒) ทำในธรรม ทุกขั้นตอนอยู่ในสัมมาอาชีวะ เมื่อพูดถึงคำว่า สัมมาอาชีวะ คนในสังคมมักฟังแล้วผ่านเลย ดังที่ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ให้ข้อคิดว่า คนมักมองข้ามเรื่องอาชีพ ทั้งที่สัมมาอาชีวะเป็นศีลข้อที่สำคัญมาก^{๒๐} มักมีการเรียนรู้ถึงวิธีการจัดการในอาชีพต่างๆ แต่ไม่มีการย้าเตือนถึงการทำหน้าที่ที่ถูกต้องด้วยสัมมาอาชีวะ การสร้างสัมมาอาชีวะเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นยิ่งต่อสังคมไทย ทั้งนี้ การทำหน้าที่ของแต่ละบุคคลส่งผลกระทบต่อบุคคลอื่นๆ เป็น

^{๑๙}ที่.ปา. (ไทย) ๑๑/-/๓๓๓.

^{๒๐}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **คู่มือชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : นางสาวบุษบา สมร่วง, ๒๕๕๖), หน้า ๒๙-๓๐.

ถูกใช้ต่อเนื่องตามหลักของอิทัปปัจจยตา “...เพราะเหตุนี้ เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เพราะสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับไป สิ่งนี้จึงดับไป...”^{๒๑}

๓) ทำด้วยธรรม ในการทำหน้าที่ด้วยสัมมาอาชีวะ เป็นการทำหน้าที่ด้วยพุทธธรรม ดังนี้ เจ้าหน้าที่รัฐพึงทำหน้าที่ด้วยจักรวรรดิวัตร^{๒๒} คุ้มครองผู้กระทำความผิดและควบคุมการกระทำที่ไม่ถูกต้อง ด้วยหลักธรรมและหลักวิชาการ บุคคลพึงมีสาราณียธรรม^{๒๓} เป็นพื้นฐานของการกระทำ ทำหน้าที่ด้วยความเมตตา มีวินัย แบ่งปัน และพึงมีอิทธิบาท ๔^{๒๔} วิริยะมุ่งมั่นในการกระทำ

๔) ธรรมส่งเสริมทำ บุคคลในระบบการจัดการอาหารปลอดภัยพึงรวมตัวกันเป็นเครือข่ายเพื่ออาหารปลอดภัย มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน เกื้อหนุนกันในการทำหน้าที่ ทั้งนี้ กระบวนการเครือข่ายกัลยาณมิตรเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้บุคคลในระบบยินยอมในความมีสัมมาอาชีวะอย่างมั่นคง ไม่ชวนเซท้อถอยในยามที่กำลังใจอ่อนแรงหรือพบกับปัญหาอุปสรรคที่รุนแรง และจะเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลที่ยังลังเลสงสัยในการจัดการอาหารปลอดภัยด้วยสัมมาอาชีวะ มีความมั่นใจและกล้าที่จะเข้ามาอยู่ในระบบด้วย เพื่อร่วมกันสร้างระบบการจัดการอาหารปลอดภัย และส่งผลถึงการมีอาหารปลอดภัยตลอดห่วงโซ่อาหาร

๕. สรุป

เป้าหมายของอาหารปลอดภัย คือ อาหารจะต้องปลอดภัยต่อสุขภาพของทุกคนที่เกี่ยวข้อง กระบวนการได้มาซึ่งอาหารจะต้องไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เกิดจากความรับผิดชอบของทุกคน เป้าหมายนี้เป็นสิ่งที่สังคมไทยสามารถดำเนินการให้เกิดขึ้นได้ด้วยแนวทางการจัดการอาหารปลอดภัยที่ยั่งยืนด้วยสัมมาอาชีวะสำหรับสังคมไทยตามที่เสนอในบทความนี้ ซึ่งบุคคลพึงเริ่มต้นที่ตัวเองก่อน ทำหน้าที่โดยไม่เบียดเบียน ถูกต้องตามบทบาทของตน ทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อส่วนตนและส่วนรวม กำหนดเป้าหมายอาหารปลอดภัยให้ถูกต้องชัดเจน ดำเนินตามวิถีธรรมชาตอย่างจริงจัง ดูแลให้ทุกคนทั้งผู้ประกอบการอาหาร ผู้บริโภค และเจ้าหน้าที่รัฐ ได้รับความมั่นคงในอาชีพ มีผลตอบแทนที่เป็นธรรม มีการตรวจสอบซึ่งกันอย่างสม่ำเสมอ แล้วเกิดแนวร่วมขยายเป็นเครือข่ายกัลยาณมิตรเพื่ออาหารปลอดภัย ครอบคลุมพื้นที่ของสังคมไทย ดังที่เกษตรกรอินทรีย์จังหวัดสุพรรณบุรี คุณปัญญา ไคร์ครวญ ได้กล่าวถึงหน้าที่ของทุกคนในสังคมว่า เราต้องมองภาพรวมกันที่จะไปด้วยกันในสังคมนี้ มันไม่ใช่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจะเดินไปเฉพาะตัวเอง หรือเอาผลประโยชน์เฉพาะตัวเอง เราก็คงต้องมองคนอื่นด้วย เราอยู่ได้ สร้างเงื่อนไขให้คนอื่นน้อยลง เกษตรกรคนนี้เข้าใจถึงหน้าที่ที่สำนึกที่จะส่งต่อคนที่ ๓ คนที่ ๔ ต่อไป เพราะมันคือ

^{๒๑} ชู.ม. (ไทย) ๒๙/-/๕๒๖.

^{๒๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๘๐-๑๑๐/๕๙-๘๒.

^{๒๓} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๕๔/๕๙.

^{๒๔} อ.จตุกก.อ. (ไทย) ๒๑/๒๗๖/๓๙๑.

เส้นทางเดียวกัน เส้นทางเพื่อให้ทุกคนมีชีวิต มีความปลอดภัย มีความรอดในทุกๆส่วน มันเป็นเส้นทางที่เราสร้างสังคมโลกนี้ ให้มันมีความสุขด้วยกัน ไม่ได้ขัดแย้งกัน^{๒๕}

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **คู่มือชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : นางสาวบุษบา สมร่า, ๒๕๔๖.

_____. **ธรรมะกับการทำงาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๐.

_____. **กระแสแห่งชีวิต การปฏิบัติธรรมที่นำไปสู่นิพพาน**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ม.ป.ป.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔**. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๕๖.

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. **แนวทางการผลิตอาหารตามหลักเกณฑ์วิธีการที่ดี (จี**

เอ็ม.พี.). นนทบุรี : สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, ๒๕๕๔.

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ. **บนเส้นทางการจัดการด้านอาหารเพื่อคน**

ไทยทั้งหมด. นนทบุรี : สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, ๒๕๕๕.

The Codex Alimentarius Commission, [ออนไลน์].แหล่งที่มา :

<http://www.codexalimentarius.org/codex-home/en/> [๑๘ มิ.ย. ๒๕๕๘].

Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO. [ออนไลน์].แหล่งที่มา

: <http://www.fao.org/docrep/005/y2200e/y2200e07.htm> [๒๒ ก.ค. ๒๕๕๘].

World Health Organization. [ออนไลน์].แหล่งที่มา :

http://www.who.int/foodsafety/areas_work/food-standard/codextrustfund/en/ [๑๘ มิ.ย. ๒๕๕๘].

